

O'ZBEKISTONDA KONSALIDATSIYALASHGAN MOLIVAVIY HISOBOTLARNI TUZISHNING METODOLOGIK ASOSLARI

Eshonqulov Botir Zokir o'g'li

Toshkent Moliya Instituti

Buxgalteriya hisobi 2 kurs magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonda konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotlarni shakllantirishning metodologik masalalari muhokama etiladi.

Kalit so'zlar: buxgalteriya, hisobot, metodika, BHMS.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasida konsolidatsiyalashtirilgan moliyaviy hisobotning mohiyati, tarkibi va tuzish tartibi 8-son BHMS "Konsolidatsiyalashtirilgan moliyaviy hisobotlar va sho'ba xo'jalik jamiyatlariga investitsiyalar hisobi" bilan tartibga solingan.

Ushbu BHMS ga muvofiq konsolidatsiyalashtirilgan moliyaviy hisobot deganda bitta guruhga birlashgan sho'ba xo'jalik jamiyatlarining bosh korxonasi tomonidan guruhning hisobot sanasiga moliyaviy holatini va hisobot davri uchun moliyaviy natijalarini aks ettiruvchi ko'rsatkichlar tizimi tushuniladi.

Guruh – bu bosh korxonasi va uning barcha sho'ba xo'jalik jamiyatlarining birgalikda olingan tizimi .

Bosh korxonasi – bu bitta yoki undan ko'p sho'ba xo'jalik jamiyatlariga ega bo'lgan va ular faoliyatini nazorat qiladigan korxonasi.

Sho'ba xo'jalik jamiyati – bu bosh korxonasi tomonidan nazorat qilinadigan xo'jalik yurituvchi sub'ekt.

ASOSIY QISM

Nazorat –bu manfaat ko'rish maqsadida xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning moliyaviy va xo'jalik siyosatini belgilab berish huquqi.

Alohida moliyaviy hisobot– bu guruhni har bir a'zosining mustaqil moliyaviy hisoboti.

Guruh a'zolarining hissasi – bu bosh korxonasi tegishli bo'lmagan, guruhning konsolidatsiyalashtirilgan moliyaviy hisobotida uning a'zolarini alohida hissasi sifatida ko'rsatiladigan daromad (zarar) va aktivlarning summasi.

O'zbekiston Respublikasining harakatdagi qonunlariga muvofiq konsolidatsiyalashtirilgan moliyaviy hisobotni tuzishda quyidagi tamoyillarga amal qilinadi:

- Bosh korxonasi va uning har bir sho'ba xo'jalik jamiyati alohida yuridik shaxs sifatida faoliyat yurituvchi va soliq to'lovchi hisoblanadi.

- Guruhning konsolidatsiyalashtirilgan moliyaviy hisoboti faqat guruh rahbariyati uchun strategik boshqaruv, erishilgan sof moliyaviy natijalarni birlashtirish va guruh a'zolari o'rtasida ularning hissasiga qarab taqsimlash maqsadida tuziladi.

- Guruhga tegishli bo'lmagan mulk konsolidatsiyalashtirilgan moliyaviy hisobotda guruh a'zolarining hissasi sifatida aks ettiriladi.

- Sho'ba korxonalarining ustav kapitaliga kiritilgan bosh korxonaning ta'sis badali guruhning konsolidatsiyalashtirilgan moliyaviy hisobotida moliyaviy investitsiya sifatida qaralmaydi.

- Bosh korxonaga va uning sho'ba xo'jalik jamiyatlariga tegishli bo'lgan mol-mulk, debitorlik va kreditorlik qarzlari (ichki hisob-kitoblardan tashqari), kelgusi davr harajatlari, tashkil etilgan kapital (fondlar), chetdan olingan maqsadli tushumlar guruhning konsolidatsiyalashtirilgan moliyaviy hisobotida satrma-satr arifmetik yo'l bilan jamlangan holda ko'rsatiladi.

O'zaro xo'jalik munosabatlar evaziga erishilgan daromad va harajatlari, foyda va zararlar, hisoblangan dividendlar bosh korxonaga va sho'ba xo'jalik jamiyatlarining hisobotlarida to'lig'icha ko'rsatiladi, lekin guruhning konsolidatsiyalashtirilgan moliyaviy hisobotida bu ko'rsatkichlar chegirib tashlanadi.

- Guruhning konsolidatsiyalashtirilgan moliyaviy hisobotini tuzish uchun unda bosh kitob yuritilmaydi, shuningdek unga buxgalterlik yozuvlari qilinmaydi.

- Guruhning konsolidatsiyalashtirilgan moliyaviy hisobotini tuzish faqat jamlama hisobot shakllarini va analitik jadvallarni to'ldirish yo'li bilan amalga oshiriladi.

Guruhning konsolidatsiyalashtirilgan moliyaviy hisoboti o'z ichiga konsolidatsiyalashtirilgan buxgalteriya balansi, konsolidatsiyalashtirilgan moliyaviy natijalar to'g'risida hisobot va moliyaviy hisobotning boshqa konsolidatsiyalashtirilgan shakllarini oladi.

Konsolidatsiyalashtirilgan pul oqimlari to'g'risida hisobotni tuzishda guruhni tashkil etuvchi bosh korxonaga va uning sho'ba xo'jalik jamiyatlari o'rtasidagi quyidagilar pul oqimlari chegirib tashlanadi:

- Ichki tovar operatsiyalari bo'yicha olingan va to'langan pul mablag'lari;
- Olingan va berilgan qarz summalari;
- Olingan va to'langan foiz summalari;
- Olingan va to'langan ta'sis badallari
- Boshqa turli operatsiyalar bo'yicha pul mablag'larining ichki almashuvlari

Konsolidatsiyalashtirilgan asosiy vositalar harakati to'g'risida hisobotni tuzishda guruhni tashkil etuvchi bosh korxonaga va uning sho'ba xo'jalik jamiyatlari o'rtasidagi asosiy vositalarning ichki almashuvlarining summalari chegirib tashlanadi.

Konsolidatsiyalashtirilgan xususiy kapitali to'g'risida hisobotni tuzishda guruhni tashkil etuvchi bosh korxon va uning sho'ba xo'jalik jamiyatlarining jami ustav kapitalidan sho'ba xo'jalik jamiyatining ustav kapitali summasi chegirib tashlanadi, taqsimlanmagan foyda esa faqat guruhga kiruvchilarga taalluqli bo'lgan miqdorida ko'rsatiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Auditorlik xulosalarini soliq organlari va boshqa nazorat organlari tomonidan hisobga olish tartibi to'g'risida Nizom. O'z.R. VM ning 2010 yil 22 sentyabrdagi 365- son qarori bilan tasdiqlangan.
2. Majburiy auditorlik tekshiruvini o'tqazilishidan bo'yin tovlaganligi uchun xo'jalik yurituvchi sub'ektlardan jarima o'ndirish tartibi to'g'risida Nizom. O'z.R. VM ning 2010 yil 22 sentyabrdagi 365-son qarori bilan tasdiqlangan.
3. Karimov N.F. Texnika provedeniya audita. Metodicheskoye posobiye, Tashkent, 2012.
4. Musayev X.N. Audit, «Moliya» nashriyoti, Toshkent, 2013
5. Sanayev N, Narziyev R. Audit, «Sharq» nashriyoti, Toshkent, 2011